

AKTUALITY PRO PRÁVNÍ PRAXI

K dřívějším, současným a budoucím prostředkům ochrany proti nekalé soutěži

Petr Hajn*

ÚVODNÍ POZNÁMKY

1. Práce na novém občanském zákoníku i podstatně „štitější“ zákoníku obchodním nutí k zamyšlení, kde v tomto novém uspořádání soukromého práva nalezneme své místo regulace nekalé soutěže a jaká bude podoba této úpravy. Dosavadní vývoj legislativních prací směřuje k tomu, aby se tato úprava stala součástí občanského zákoníku.¹ Takové řešení si lze dobře představit a v mnohém by bylo nepochybně praktičtější než současná úprava v zákoníku obchodním; z ní totiž není příliš patrné, které z institutů občanského zákoníku jsou použitelné v záležitostech nekalé soutěže. Vysloveně nešťastné je pak řešení, které na náhradu škody způsobené nekalou soutěží (tj. škodu deliktivní) vztahuje (pomocí odkazu v § 757 ObchZ) režim objektivní odpovědnosti za škodu vzniklou porušením závazkového vztahu (§ 373 ObchZ).

2. Představám autora tohoto příspěvku o rozumném uspořádání právního řádu by však bylo bližší řešení, při němž by právo proti nekalé soutěži bylo regulováno v samostatném zákoně. Takto byla pojata právní úprava v předválečném zákonu ze dne 15. července 1927 č. 111 Sb. z. a n. proti nekalé soutěži (dále jen „ZPNS“) a osvědčuje se z ní většina toho, co bylo přejato do úpravy současné; zároveň působí obtíže – jak již výše zčásti naznačeno – skutečnost, že do současné úpravy mnohé přejato nebylo.

3. Pro doporučený způsob úpravy nekalé soutěže svědčí několik obecnějších úvah:

- Regulace práva proti nekalé soutěži v samostatném zákoně je – pokud mé vědomosti sahají – běžná v evropských státech, zejména pak v těch, s nimiž nás pojí mnohé ve vzdálenější i recentní právní historii a také společná právní kultura.² Neexistují zvláštní důvody k tomu, abychom si v této oblasti vytvářeli určitá národní specifika, zvláště když národní tradice svědčí spíše společným řešením, která tak v sobě mohou mít cosi objektivního.
- Právo proti nekalé soutěži má mnoho společného s právy průmyslového vlastnictví, kde se (a z přesvědčivých důvodů)³ uvažuje s úpravami ve zvláštních zákonech.
- Regulaci nekalé soutěže v občanském zákoníku by mohlo hrozit stejné riziko, jaké potkalo úpravu současnou v zákoníku obchodním. Ve snaze, aby tato dílčí úprava nebyla svým rozsahem disproporční ve vztahu k ostatním částem zákona⁴, bylo v obchodním zákoníku z předválečné úpravy nekalé soutěže leccos důležitého vynecháno (uvedení různého režimu odpovědnosti u jednotlivých prostředků ochrany proti nekalé soutěži ve vztahu k jednotlivým skutkovým podstatám nekalé soutěže; bližší vymezení odpovědnosti tisku, jakožto šířitele nekalé reklama-

* Prof. JUDr. Petr Hajn, DrSc., Katedra obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Viz ELIÁŠ, K.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, LINDE, Praha 2001.

² Samostatné zákony proti nekalé soutěži fungují v SRN a Německu. Jejich základní struktura je podobná úpravě, kterou obsahoval ZPNS, jehož některých řešení si později všimneme. Německý zákon pochází z počátku minulého století; v posledním období byl častěji novelizován.

Úpravy soutěžního práva, oddělené od základních kodexů, existují v kandidátských zemích pro vstup do EU.

Ve Švýcarsku bylo nové (v mnohém inspirativní) znění zákona proti nekalé soutěži přijato v roce 1986 (Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb vom 19. Dezember 1986, SR (označovaný též jako Lauterkeitsgesetz, UWG)). Jeho text viz in KNAAK, R.; RITSCHER, M.: Recht der Werbung in Europa-Schweiz, Edition ZAW, Bonn, 1991.

V Belgii a severských státech existují samostatné šířeji pojaté zákony o obchodních praktikách (viz HENNING – BODEWIG, F.: Recht der Werbung in Europa-Belgien, Edition ZAW, Bonn, 1990; KUR, A.: Recht der Werbung in Europa-Dänemark, Edition ZAW, Bonn 1990).

³ ELIÁŠ, K.: dílo cit v pozn. 1.

⁴ V osobním rozhovoru mně ovšem jeden z autorů připravovaného občanského zákoníku K. Eliáš ubezpečoval, že by mělo jít o legislativní dílo velmi rozsáhlé, kde již z tohoto důvodu by mohla úprava nekalé soutěže zaujímat dostatečný prostor.

my; negativní vymezení toho, co není obchodním tajemstvím aj.).

- Právní úpravy nekalé soutěže v zahraničí dnes prodělávají poměrně dynamický vývoj. Vede k němu komunitární legislativa i pružnější nastavování míry přísnosti či benevolence v posuzování soutěžního jednání tak, aby domácí podnikatelé nebyli znevýhodňováni na úkor zahraničních konkurentů resp. aby nedocházelo k vytváření překážek pro volný obchod. Obdobný vývoj lze, pokud jde o právo proti nekalé soutěži, očekávat i v našich podmínkách. Pak je ovšem příhodnější mít tuto problematiku upravenou ve zvláštním zákonu, než vytvářet riziko častějších zásahů do základního zákoníku soukromého práva.
- Tradiční pojetí práva proti nekalé soutěži jakožto prostředku ochrany soutěžitelů je dnes nahrazováno koncepcí, podle níž úprava nekalé soutěže rovnoměrně chrání zájmy soutěžitelů, spotřebitelů i obecný zájem na čistotě soutěžního prostředí. Proto do ní pronikají určité prvky veřejnoprávní, jež mohou také odůvodňovat úpravu ve specifickém předpisu.⁵

4. Další text hodlá poskytnout některé náměty pro novou úpravu, ať již bude obsažena kdekoliv. Pokusíme se tu konfrontovat současnou úpravu uvedené problematiky s její regulací v ZPNS, a to nikoliv z nostalgické či pro zalíbení v zásadě „nové bývá často dobře zapomenuté staré“, ale jako jeden z možných inspiračních zdrojů pro chystanou úpravu budoucí. Užší téma „právní prostředky proti nekalé soutěži“ se k tomuto účelu hodí i proto, že řada těchto prostředků (zdržovací a odstraňovací žaloby, nárok na satisfakci) bude společná i pro práva průmyslová i jiná práva k nehmotným statkům; společné tu budou i obtíže s uplatňováním právních prostředků ochrany (například obtíže při dokazování vzniku a rozsahu hmotné škody). Společná by proto v každém případě mohla být i úprava této obecnější problematiky v občanském zákoníku.

Zároveň by z článku a jeho tématu měli mít i prospěch ti právníci, které méně tíží starost o budoucí úpravu a potýkají se s aktuálními nesnáze, jež s sebou vždy uplatňování nároků z nekalé soutěže přináší.

SVĚPOMOCNÁ A PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ

1. Nekalé soutěžní jednání často ohrožuje samot-

nou hospodářskou existenci těch subjektů, jichž se takové jednání nepříznivě dotýká. Pravomocné rozhodnutí soudu, jímž je stanoven zákaz nekalé soutěže a vyvozeny z ní další právní důsledky, přichází s větším či menším časovým odstupem. Může mít pak pro subjekt dotčený nekalou soutěží malý význam, jestliže již tento subjekt přišel o zákazníky či se jinak oslabila jeho pozice na trhu nebo dokonce zanikl. Na druhé straně nekalému soutěžiteli mnohdy zůstane zachována většina výhod, které mu jeho protiprávní počínání přineslo. Proto by nekalému soutěžnímu počínání (resp. počínání, u něž existuje zvýšený stupeň pravděpodobnosti, že bude po právu shledáno nekalým) mělo být alespoň provizorně zabráněno v samém jeho zárodečném stadiu. V potírání nekalé soutěže a jejích škodlivých důsledků mají proto značný význam svépomocná opatření účastníků soutěžního boje, a předběžná opatření soudů, která jsou pravidelnou součástí právních zásahů proti nekalé soutěži.

2. Účelnost svépomocných opatření má ovšem svůj přirozený rub. Tato opatření se opírají o hodnocení samotného účastníka soutěžního boje, který se tak stává „soudcem ve vlastní záležitosti“. Svěpomoc pak může být nikoliv obranou proti nekalé soutěži, ale vykoupením z mezí této obrany nebo lépe či hůře maskovanou nekalou soutěží samotnou.

Z připravované právní úpravy by mělo být nepochybné, co z obecné úpravy svépomocných opatření platí i pro nekalou soutěž a jaká event. zvláštní pravidla se v této oblasti uplatní (budou zřejmě přípustná i taková obranná opatření, která budou následovat po útoku již dokončeném, ale s přetrvávajícími důsledky pro postavení v hospodářské soutěži).

3. Také předběžné opatření vydané na základě neúplně zjištěného skutkového stavu může mít pro soutěžitele zničující důsledky, jež nelze reparovat náhradou škody, když pozdější pravomocné rozhodnutí ve věci samé dospěje k jinému závěru, než jaký byl – pouze s určitým stupněm pravděpodobnosti – předjímám v rozhodnutí o předběžném opatření.

Nalézt rovnováhu mezi oběma konkurujícími si hledisky (tj. malou účinností předběžných opatření vydávaných s dlouhým časovým odstupem na jedné straně a event. neadekvátností předběžných opatření přijímaných rychle a bez důkladnějšího, kontradiktorního ověřování skutkových okolností) pomáhá stanovení zákonné lhůty, v níž musí být rozhodnuto o předběžném opatření i stanovení právní povinnosti, aby navrhovatel předběžného opatření nahradil škodu způsobenou tímto opatřením, jestliže rozhodnutí ve věci samé nepotvrdí předpoklady, z nichž předběžné opatření vy-

⁵ V ZPNS byly a v řadě zahraničních úprav jsou obsaženy i administrativněprávní a trestněprávní prostředky ochrany proti nekalé soutěži. Osvědčuje se zejména možnost trestního postihu nekalé soutěže na základě soukromé žaloby. Naopak současná velmi obecná úprava trestní odpovědnosti za nekalou soutěž v § 149 českého trestního zákoníku je málo funkční.

Soukromožalobní skutkové podstaty nekalé soutěže jsou projevem toho, co bývá ve vědě trestního práva vyjadřováno anglickým výrazem „restoring or restitutory justice“ (srov. habilitační přednášku P. ŠÁMALA: Odsklon v trestním řízení, Právnická fakulta MU Brno, 4. 12. 2001).

cházel. V předválečném Československu bylo vydání předběžného opatření ve věcech nekalé soutěže podmínováno tím, že navrhovatel takového opatření složí soudu stanovenou kauci.

Vrchní soud v Praze (ve sporu Olla v Primeros) svým usnesením z 3. 5. 1929 čj. R V 300/29-6 vyhověl stížnosti žalující strany, povolil předběžné opatření zakazující určité jednání s tím, že „tento zákaz vydává se však jen pod podmínkou, že strana žalující pro všechny újmy odpůrci tím způsobené, složí k soudu jako jistotu Kč 20000,- žalovaná strana má zákazu toho ihned uposlechnouti, jakmile o složení jistoty bude vyrozuměna.“

Užívání kauce v dané souvislosti by bylo užitečným signálem toho, že předběžná opatření s sebou nesou jistá rizika a nemají být navrhována lehkomyšlně a ledabyle.

NÁROK NA ZDRŽENÍ SE JEDNÁNÍ A ODSTRANĚNÍ ZÁVADNÉHO STAVU

1. Jak již naznačeno, ve věcech nekalé soutěže musí nástroje práva zabránit především tomu, aby nekalé soutěžní jednání dále probíhalo. K typickým právním prostředkům proti nekalé soutěži proto patří především nárok na zdržení se jednání. Jestliže často nebývá obtížné zjistit a dokázat sám fakt nekalé soutěže, pak vhodná formulace žalobního petitu (i návrhu na předběžné opatření, pokud jde o nárok na zdržení se určitého jednání) často působí nesnáze i zkušeným právníkům.

Především nelze formulovat zdržovací petit tak široce a málo konkrétně, že by vlastně jen opakoval zákonný zákaz.

Příklad příliš široce formulovaného petitu: „Žalovaný je povinen zdržet se jakéhokoliv jednání, jímž by parazitoval na pověsti žalobce.“

Není také možné dožadovat se zákazu určitého konkurenčního jednání, které sice souvisí se závadným jednáním, ale samo o sobě závadné není.

Jestliže nekalá soutěž spočívá v používání zaměnitelné etikety určitého výrobku nebo v jeho označení vyvolávajícím nebezpečí záměny, nelze se domáhat zdržení se produkce daného výrobku (jestliže sama tato výroba není závadná např. pro porušení patentových práv); musí být použita např. formulace: „Žalovaný je povinen se při označování, reklamě a distribuci svých výrobků zdržet označení...“

Požadavek na zdržení se jednání by neměl také být formulován příliš úzce, i když to zpravidla bude právně možné, nikoliv však účelné.

Žalobce se domáhal, aby se žalovaný zdržel publikování celostránkových inzerátů blíže specifikovaného obsahu. Takový žalobní petit byl sice určitý (soud mu také

vyhověl), nekryl však případy, za nichž by text stejného závadného obsahu byl publikován prostřednictvím billboardu, inzerátu jiného formátu či pomocí jiného komunikačního prostředku než tisku. O příliš úzký petit se jedná tehdy, když při označování má být zakázáno používat jen zcela určitou podobu závadného slova a nikoliv jeho další gramatické tvary; o příliš široký petit se naopak jedná tehdy, když by se žalovaný měl zdržet používání „kmene určitého slova v jakémkoliv spojení se slovy dalšími“.

Velmi náročné je vyjádřit zdržovací petit tam, kde závadnost soutěžního jednání spočívá v použití určitých tvarových charakteristik výrobků, v napodobení cizích grafických označení. Praxe tu někdy operuje s vizuální podobou toho, co má být zapovězeno používat (zobrazení tvaru, etikety apod.) v petitu. I když kombinace slova a obrazu může v žalobě a ve výroku soudního rozhodnutí působit neobvykle, jde o řešení jinak dosti časté v komunikaci mimoprávní (jazykové učebnice) i právní (zákony o státních znacích, o soustavě platidel, podoba kombinovaných ochranných známek v rejstříku těchto známek).

Formulace zdržovacího petitu je záležitostí právních dovedností a těžko si představit, že by v tomto ohledu mohla právní úprava plnit takřka jakýkoliv funkci a že by byla obsáhlejší než regulace současná.

2. V současné rozhodovací praxi se málo dbá na požadavek, který velmi výstižně vyjádřila starší odborná literatura, když uváděla: „Žalující strana i soud musí se sice vyvarovat žalobní prosby (rozsudkového enunciátu) příliš všeobecné, na druhé straně však – ježto rozsudek má působiti do budoucna, maje účel preventivní, tj. předejiti v budoucnu každému nekalému jednání – musí býti pamatováno na to, že žalovaná strana po rozsudku bude hleděti šikovně obejiti výrok jednáním, jímž docílí stejného efektu... Např. při zákazu určitého projevu nepřijde na to, zda žalovaný použil právě těchto slov, jež enunciát zakazuje; velmi často bude nezbytné v žalobní prosbě vystihnout velmi zhuštěně krátký smysl dlouhého projevu, proti němuž žaloba směřuje. Bude to nutné právě proto, aby došel žalobce ochrany v budoucnu proti projevům, jinak stylisovaným, avšak stejným co do podstaty věci.“⁶

Dodejme, že snahy „šikovně obejiti příliš úzký rozsudkový výrok“ se projevují zejména nepodstatnými modifikacemi slovních nebo grafických označení nekalé soutěžní povahy, jež mají být zakázána.

Splnění desiderata, tak výstižně vyjádřeného, je především záležitostí právních dovedností advokátů a jistě – řekněme – „odvahy k neobvyklému“ u žalobců i soudců nalézajících právo. Ti by také měli věřit v dostatek rozlišovacích schopností a samostatnost úvahy u soudců rozsudky vykonávajících.

Právní úprava by však přece jen mohla svým men-

⁶ HAMAN, L.; DRÁBEK, J.; BUCHTELA, R.: Nekalá soutěž (Komentář k zákonu proti nekalé soutěži, zákony vedlejší, dobrá zdání ústředních obchodních a živnostenských komor atd.), Právnícké knihkupectví a nakladatelství, Praha 1930, s. 16.

ším dílem působit proti příliš úzkým žalobním petitům a rozsudkovým enuciátům. Úprava současná v § 53 ObchZ totiž spíše vede k opaku, když uvádí, že „osoby, jejichž práva byla nekalou soutěží porušena nebo ohrožena, mohou se proti rušiteli domáhat, aby se tohoto (zdůraznil P. H.) jednání zdržel...“. Taková formulace může být proto interpretována tak, že žalobou na zdržení se jednání se lze domáhat zákazu přesně jen takového jednání (v jeho konkrétní podobě), které bylo podnětem k podání žaloby pro nekalou soutěž. Nalézt formulaci, která by dovolovala petit s širším spektrem „zásahu“, zároveň však bránila petitu příliš širokému, nebude ovšem snadné.

3. Specifickým prostředkem ochrany proti nekalé soutěži je požadavek na odstranění závadného stavu. Jestliže nekalé soutěžní jednání bývá mnohdy projevem „perverzní kreativity“, pak i návrhy na opatření odstraňující závadný stav i rozhodnutí jim odpovídající musí vykazovat nápaditou povahu, zejména má-li být z jednání soutěžitele odstraněno to (a pouze to), co odporuje pravidlům řádné soutěže.

Směnárna uvádí na vývěsním štítě výrazným způsobem, že z prováděných směnárenských operací neúčtuje provizi. Neobyčejně drobným a obtížně postřehnutelným písmem pak upřesňuje uvedenou informaci tak, že provize se neúčtuje pouze při prodeji valut, nikoliv při jejich nákupu. Petit na odstranění závadného stavu by mohl znít: „Pokud žalovaný na informační tabuli své provozovny písemně nebo při jiných příležitostech sděluje, že směnárenské operace uskutečňuje bez provize, což doplňuje sdělením, že bez provize se uskutečňuje pouze některý druh směnárenských operací, pak obě takové informace musejí být tištěny nebo psány stejně velkým a stejně výrazným písmem.“

Inspirativní je tu ustanovení § 11 odst. 2 ZPNS, podle něž „rozsudkem může být k návrhu žalobce (zdůraznil P. H.) žalovanému uloženo, aby učinil v zákaznickém styku při svém jménu, firmě nebo zvláštním označení podniku nebo závodu změnu rozeznatelnosti zabezpečující, jde-li pak o užívání firmy jiné než osobní nebo zvláštního označení podniku nebo závodu, po případě také, aby zvolil jinou firmu nebo označení.“

K PŘIMĚŘENÉMU ZADOSTIUCINĚNÍ

1. Nekalá soutěž se často v prvé řadě dotýká nehmotných hodnot soutěžitele (jeho pověsti, jedinečnosti a rozlišovací způsobilosti jeho označení, vědomí existenční jistoty, sebeucty, možnosti soustředění se na vlastní pozitivní činnost) a zprostředkovaně pak jeho zájmů hmotných.

Újmu na dotčených hodnotách nehmotných lze reparovat především v nehmotné podobě. Taková satisfakce může spočívat již v zjištění soudu, že žalovaná strana se dopustila jednání nekalé soutěže. V úvahu přichází veřejná i neveřejná omluva za jednání nekalé soutěže. Satisfakční působení takové omluvy, která při-

chází až po delší dobu trvajícím procesu, mívá ovšem pro žalující stranu malý význam a často může dokonce být kontraproduktivní. Zvláště to platí v případech, za nichž by měla být soutěžiteli přiznána omluva za zlehčující výrok na jeho adresu. Pokud se na takový výrok již ve veřejnosti zapomnělo, omluva po delším čase by jej mohla znovu připomenout a vyvolat ve veřejnosti úvahy druhu „není dýmu bez ohně“. Říká se, že povinnost k omluvě připomíná snahu vrátit jednou vymačkanou zubní pastu zpátky do tuby.

Jindy bude taková povinnost k satisfakci příliš tíživá pro žalovanou stranu, jestliže se má veřejně omlouvat za nekalosoutěžní jednání v době, kdy se již žádné nekalé soutěže nedopouští. Formulovat stručné a výstižné znění veřejné omluvy bývá také stejně obtížné, jako formulovat zdržovací petit. Text zákona ztěžuje přispět k takové právní dovednosti. Tu musí rozvíjet judikatura a odborná literatura; v zahraničí ostatně umění žádat omluvu bývají věnovány rozsáhlé monografie s množstvím příkladů.

2. K obvyklým satisfakčním nástrojům v právu proti nekalé soutěži patří zadostiucinění v penězích. Určení výše takové satisfakce je věcí úvahy soudu; horní hranice této úvahy bývá dána návrhem žalující strany. V dlouhodobější praxi se vytvářejí určité přibližné „taxy“ za ta či ona jednání nekalé soutěže. Takové limity nejsou ovšem závazné pro soud a v jednotlivých případech se rozhodnutí o finančním zadostiucinění dost odchylojí od běžného standardu. Mnohé záleží na tom, jak žalující strana své nároky zdůvodní a před soudem prezentuje a jak i odhadne způsob uvažování rozhodujícího soudce.

Rozhodně nelze doporučit, aby právní úprava stanovila určité sazby přiměřeného zadostiucinění, byť i takové návrhy občas z praxe zaznívají. Takové taxy by nemohly vystihnout bohatství životních situací a spíš by jednání nekalé soutěže usnadňovaly, neboť rušitel by z jejich výše mohl vycházet při rizikové úvaze, zda se má dopustit nekalé soutěže či nikoliv.

V každém případě by podmínky, za nichž může být přiměřené zadostiucinění v jeho nehmotné i hmotné podobě přiznáno, měly být sjednoceny. Nabízí se i úvaha, zda by se poskytnutí finanční satisfakce nemělo stát obecným institutem českého právního řádu.

Autor tohoto článku by se přimlouval i za řešení, při němž by žaloba ve sporech např. o ochranu osobnosti a z nekalé soutěže mohla mj. požadovat přiměřené zadostiucinění v penězích tak, že žalovaný je bude povinen poskytnout humanitární organizaci či podobnému subjektu. Takové opatření by mohlo pro žalobce znamenat satisfakci (a nenutilo by ho k poněkud problematickým předběžným prohlášením o tom, jak nalozí s jemu přisouzenou sumou).

3. Prostřednictvím satisfakce v peněžní podobě bývají někdy příležitostně reparovány i obtížně dokazatelné škody hmotné, byť nárok bývá vzhledem k existující rozhodovací praxi odůvodňován újmami imate-

riálními. Poskytnutí přiměřeného zadostiučinění může také působit jako účinná sankce (a nástroj generální či speciální prevence) vůči tomu, kdo se dopustil jednání nekalé soutěže. Příležitostně se přiznání přiměřeného zadostiučinění chápe i jako druh odměny (resp. kompenzace) pro úspěšně žalující stranu, jež podstoupila riziko, náklady a nepříjemnosti spojené s vedením soutěžněprávního sporu a přispěla tak k čistotě celkových soutěžních mravů. Současná právní úprava výslovně neuvádí, jakou funkci přiměřeného zadostiučinění v peněžní formě plní a než se postupně ustálila rozhodovací praxe, docházelo tu k mnohým pochybnostem. V § 16 odst. 4 ZPNS byla problematika regulována v souvislosti s problematikou náhrady škody a bylo zde uvedeno: „Kromě náhrady (rozuměj náhrady škody – poznámka P. H.) může soud podle okolností přiknouti žalobci na jeho návrh též přiměřené odškodné za utrpené příkoří a jiné osobní újmy.“

NÁHRADA ŠKODY

1. Náhrada škody jako nejobecnější kompenzační a sankční instrument soukromého práva přichází v úvahu i při protiprávním jednání ve formě nekalé soutěže. Běžná je tu, na rozdíl od již zmíněné současné české úpravy, náhrada škody, kde je odpovědnost založena na principu zavinění (subjektivní odpovědnost). Je to odůvodněno tím, že řada nekalosoutěžních jednání je postihována podle generální klauzule proti nekalé soutěži, tj. na základě „soudcovských skutkových podstat nekalé soutěže“ a jednajícím nemuselo být vždy zřejmé, že se nekalé soutěže dopouští.

V ZPNS bylo k této okolnosti přihlédnuto a bylo možné žalobní nároky na zdržení se jednání a odstranění závadného stavu uplatnit na základě objektivní odpovědnosti nekalého soutěžitele, pokud však šlo o náhradu škody (ta zahrnovala i přiměřené odškodné za újmy osobní), uplatňovala se odpovědnost subjektivní. V § 1 ZPNS (v jeho generální klauzuli proti nekalé soutěži) byla věc vyjádřena takto: „Kdo dostane se (tj. zvlášť výstižně vyjádřená odpovědnost objektivní – poznámka P. H.) v hospodářském styku v rozpor s dobrými mravy soutěže jednáním způsobilým poškodit soutěžitele, může být žalován, aby se zdržel takového jednání a odstranil závadný stav jím způsobený; věděl-li pak nebo musil-li vědět, že jednání jeho jest způsobilé poškodit soutěžitele, též, aby nahradil škodu tím způsobenou.“ Podobná konstrukce, pokud jde o odpovědnostní princip, byla pak použita u speciálních skutkových podstat nekalé soutěže.

2. Uplatňování náhrady škody ve věcech nekalé soutěže je problematické i z toho důvodu, že se vliv nekalého soutěžního jednání na soutěžní pozici a soutěžní výsledky dotčených soutěžitelů velmi obtížně odlišuje od ostatních faktorů tržního prostředí (vstup dalších

soutěžitelů na trh; měnové a jim podobné vlivy na určitý obor činnosti; právně nezávadná část činnosti, kterou vyvíjí nekalý soutěžitel; nedostatečná aktivita toho, kdo byl nekalou soutěží dotčen atd.). Proto spory o náhradu škody ve věcech nekalé soutěže nejsou oblíbeny u soudů a jejich vedení nelze doporučit dotčeným soutěžitelům. V praxi se rozvinul svérázný druh „obcházení zákona“, když hmotné škody jsou žalovány a odůvodňovány jako újmy nehmotné a k jejich vyrovnání je požadováno a soudem přiznáváno relativně vysoké přiměřené zadostiučinění v penězích.

3. K takové „duševní gymnastice“ nenutil ZPNS, když v § 16 odst. 3 soudu uvažoval s jistou paušalizací náhrady škody, neboť uváděl: „O tom, zda škoda vznikla a o její výši může soud rozhodnouti podle volného uvážení, oceňuje pečlivě všechny okolnosti.“ Předválečná odborná literatura k tomu dodávala: „Ustanovení vysoce významné. Při žalobách o náhradu škody podle tohoto zákona volné uvážení (§§ 272, 273 c.i.s.) soudcovské má místo též při řešení otázky zdali škoda vůbec vznikla. Zákon chce žalobci usnadnit povinnost škodu dokázati a soudci dává možnost samostatného úsudku (třebas i proti znění znaleckého posudku), zda škoda vznikla.“⁷ Možnost podobného řešení by měla být v budoucí úpravě uvážena.

BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ

1. Použití institutu bezdůvodného obohacení bude ve věcech nekalé soutěže zčásti narážet na stejné překážky, které byly uvedeny ohledně institutu náhrady škody. V omezeném okruhu případů je však tento prostředek ochrany dobře využitelný (bezdůvodné obohacení spočívající ve využití cizího výrobkového designu nebo cizího označení a v úspoře nákladů, které by byly jinak vynaloženy na jejich autorskou tvorbu) ve spojení s dalšími právními prostředky ochrany proti nekalé soutěži.

2. Institut bezdůvodného obohacení je obecným občanskoprávním institutem a jako takový je – v současné právní úpravě – používán i ve vztazích obchodněprávních (včetně záležitostí nekalé soutěže), neboť ObchZ neobsahuje svou vlastní úpravu bezdůvodného obohacení.

V současné úpravě v § 451 odst. 2 ObchZ se bezdůvodným obohacením rozumí majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů. Takové důvody se obtížně uplatňují v případech nekalé soutěže, zvláště tehdy, když se jedná o případy tzv. objektivní nekalosti.

Výkladem se dnes dospívá k závěru, že i zdroje, z nichž může být získán majetkový prospěch při nekalé

⁷ Dfio cit. v pozn. 6, s. 85.

soutěži mohou být „objektivně nepoctivé“. V nové občanskoprávní úpravě bezdůvodného obohacení by mělo být toto „*contradictio in adiecto*“ nahrazeno příhodnějším výrazem. Zřejmě by stačilo, kdyby se mluvilo o obohacení, jež bylo získáno právu odporujícím způsobem.

K PROMLČENÍ NÁROKŮ Z NEKALÉ SOUTĚŽE

1. V souvislosti s institutem bezdůvodného obohacení zmiňme, že v současné právní úpravě může být sporné, v jaké lhůtě se promlčují nároky z bezdůvodného obohacení založené jednáním nekalé soutěže, zda v obecné promlčecí lhůtě podle § 397 ObchZ nebo v promlčecí lhůtě stanovené pro bezdůvodné obohacení podle ObčZ.

2. V každém případě je obecná obchodněprávní lhůta stanovená pro promlčení nároků ve vztahu k nekalé soutěži a zejména k nárokům na zdržení se jednání a odstranění závadného stavu nepřiměřeně dlouhá. Podle § 23 odst. 1 ZPNS se soukromoprávní nároky z nekalé soutěže promlčovaly

- a) „v šesti měsících ode dne, kterého se oprávněný dověděl o činu – pokud se týče o škodě a osobě zavázaného.
- b) bez ohledu na tuto vědomost ve třech letech ode dne, kdy se stal čin k žalobě opravňující.“

V odst. 2 § 23 ZPNS se pak – opět instruktivně – uvádělo: „Pokud trvá podnikové zařízení, doporučující ustanovením tohoto zákona a neuplynula obecná lhůta promlčení, zůstává zachován nárok zdržovací a odstranovací.“

3. U nároku zdržovacího existuje i problém s počátkem lhůty promlčecí, neboť nárok zdržovací ve věcech nekalé soutěže (na rozdíl od problematiky rušení absolutních práv) vykazuje výrazně preventivní funkci může být uplatněn i dříve, než k rušebnému činu došlo. S touto problematikou se nevyrovnává ustanovení § 392 ObchZ odst. 1, poslední věta, když uvádí: „Spočívá-li obsah závazku v povinnosti... zdržet se určité činnosti... počíná promlčecí doba běžet od porušení této povinnosti.“

4. V každém případě bude v nové úpravě nekalé soutěže žádoucí speciálně upravit otázku promlčení, zejména z hlediska délky promlčecí lhůty i jejího počátku tak, aby i řešení této otázky přispívalo k uskutečňování funkčnosti dané úpravou.⁸

UVEŘEJNĚNÍ ROZSUDKU

1. Ve věcech nekalé soutěže se často uplatňuje i právo na uveřejnění rozsudku. Význam takového opatření je jednak informační a jednak satisfakční. Informační funkce takového uveřejnění se uplatňuje zvlášť výrazně tehdy, když rozsudek soudu řeší málo typickou situaci nekalé soutěže a přispívá tak k vytváření či upevňování některé ze soudcovských skutkových podstat nekalé soutěže. Informační funkce rozsudku bývá uskutečňována i prostřednictvím odborných časopisů, článků a informačních systémů soudní soustavy.

Ve své satisfakční funkci uveřejnění rozsudku doplňuje a někdy i nahrazuje nehmotnou podobu přiměřeného zadostiučinění. I tu pak je třeba respektovat požadavek přiměřenosti takového opatření, které by za určitých podmínek (doba uveřejnění, rozsah a četnost uveřejnění) znamenalo přílišnou výhodu pro jednu ze sporných stran a značnou zátěž pro stranu druhou.

2. Regulace v ZPNS pamatovala na uveřejnění rozsudku v § 18, kde bylo uvedeno, že „v rozsudku s výjimkou § 13 (porušování a využívání obchodních a výrobních tajemství – poznámka P. H.) může být straně zvítězivší přiznáno oprávnění uveřejnití právoplatný rozsudek do určité lhůty na útraty strany podlehlé.“

Vhodná tu byla formulace „straně zvítězivší“, jež byla v literatuře rozvinuta tvrzením: „Jestliže každá strana částečně zvítězila (tj. žaloba byla zčásti zamítnuta), soudce bude musiti zvláště pečlivě zkoumati, které ze stran oprávnění může přiznati.“⁹

3. V § 40 ZPNS (na který odkazoval jeho § 18) pak bylo stanoveno, že soud určí časopisy, v nichž se má uveřejnění státi, nejvyšší výměru útrat uveřejnění (zdůraznil P. H.) a jeho lhůtu. To je přece jen úprava instruktivnější (i když na druhé straně poněkud kazičtější) než současná regulace v § 55 ObchZ, podle níž soud „může ..přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.“

Jen výkladem (a jazykově ne zcela spolehlivým) se dá u současné úpravy dospět k nezbytnému praktickému závěru: Jestliže soud může přiznat právo uveřejnit rozsudek a toto své oprávnění využije, pak základní podmínky takového uveřejnění určit musí. I v tomto ohledu byl ZPNS výstižnější a pro dnešek inspirativnější. Aby však bylo učiněno spravedlnosti zadost – a aby snad autor nebyl obviněn z nekritického staromilství – uvedme jako přednost úpravy současné, že pamatuje na rozsah uveřejnění. Ze samotného textu ZPNS mohlo být dovozováno, že vždy měl být uveřejněn rozsudek celý.

⁸ V díle NIRK, R.; KURTZE, H.: Wettbewerbsstreitigkeiten, 2. vydání, C. H. Beck, Mnichov 1992, str. 17 a násl. zdůrazňují, že i krátké promlčecí lhůty ve věcech nekalé soutěže pomáhají – v zájmu obou sporných stran – k tomu, aby mezi nekalým soutěžním jednáním a soudním rozhodnutím o něm neexistovalo příliš velké časové rozpětí.

⁹ Dílo cit v pozn. 6, s. 89.

ZÁVĚR

Ať již bude úprava nekalé soutěže zařazena do struktury právního řádu tam či onde, nabízejí se tato zásadní doporučení.

1. Upravit jednotně v občanském zákoníku instituty, které se uplatňují v právu proti nekalé soutěži a u ostatních práv k nemotným statkům

(zejména přiměřené zadostiučinění event. institut paušalizované náhrady škody).

2. Využít tradičních a zahraničních úprav práva proti nekalé soutěži jako inspirativního zdroje.
3. Dbát, aby kvalitní současná judikatura¹⁰ upínající se k právu proti nekalé soutěži mohla být v co nejširší míře využita i v podmínkách úpravy nové.

¹⁰ MACEK, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže, C. H. Beck, Praha 2000.